

BOKMELDINGER

Håkan Rydving. 2010. *Tracing Sami Traditions: In Search of the Indigenous Religion among the Western Sami during the 17th and 18th Centuries* (The Institute for Comparative Research in Human Culture. Serie B: Skrifter CXXXV). Oslo: Novus forlag.

Av Roald E. Kristiansen

Håkan Rydvings nye bok om samisk religion følger opp hans tidligere arbeider som preges av innsikt, grundighet og svært nyanserte drøftinger. Mye av innholdet i boken består av tidligere publiserte arbeider i perioden 1987–2002 om kildekritikk og metodologi. Noen av kapitlene er grundig revidert (for eksempel kapitlene 5–9) og kapitlene er sydd sammen slik at boken utgjør en ganske helhetlig framstilling med vekt på religionsforskningens grunnlagsproblematikk. Deler av stoffet er kjent blant de som har lest Rydvings tidligere arbeider, særlig hans *Några källkritiska problem* (Uppsala 1995).

Boken er delt i tre deler. Den første delen har kun ett kapittel og omhandler spørsmålet om tidligere tiders relasjoner mellom samer og skandinaver. Kapitlet inkluderer en meget nyttig forskningshistorisk framstilling der han bl.a. viser hvordan dagens forskere er i ferd med å ta opp igjen en del perspektiver fra forrige århundreskifte omkring forholdet mellom samisk og norrøn religion, om enn på en ny måte. Datidens oppfatning av samisk religion var preget av evolusjonismens idéstrømninger og betraktet i stor grad samenes religion som et lån fra sine skandinaviske nabofolk. Dette synet er selvsagt forlatt, men relasjonen mellom samisk og norrøn religion har likevel dukket opp igjen i senere år, eksemplifisert ved arbeider av Drobin, Keinänen, Bertell, Price, Solli, DuBois og Heide. Denne trenden hvor man bruker aspekter ved samisk religion for å belyse lignende saksforhold i en annen religion, stiller Rydving seg skeptisk til fordi den ofte baserer seg på sammenligninger mellom isolerte elementer fra to kulturer som en ikke har et like dyptgående kjennskap til, verken språklig eller kulturelt.

Bokens andre del, "Searching for traces", tar for seg kildegrunnlaget for vår kunnskap om den hjemlige (*indigenous*) samiske religionen. Temaer som blir drøftet, omfatter såkalte ikke-verbale primærkilder: arkeologiske spor knyttet til offersteder (kapittel 2), samt trommen og dens figurer (kapittel 3).

Deretter tar Rydving for seg sekundærkildene: de norske misjonærberetninger fra 1700-tallet (kapittel 4) og de svenske ”prästrationerna” fra 1600-tallet i forbindelse med Schefferus’ utgivelse av boken *Lapponia* (1673). Så følger de kapitlene som er blitt gjenstand for størst revisjon i forbindelse med utgivelsen: kapittel 5 om den religiøse terminologien i *noaidevuohhta* (noaidenes religion), kapittel 6 om hvordan dialektgeografisk kunnskap kan bidra til økt innsikt i utbredelsen av religiøse ritualer og ideer belyst ved en diskusjon om ulike navn knyttet til samenes tordengud, og kapittel 7 om hvordan stedsnavn kan gi informasjon om religiøs aktivitet og livsforståelse.

Den tredje delen av boken tar for seg to emner, den religiøse landskapsforståelsen (kapittel 8) og *náeŋtie / noaidi* som religiøs ekspert. Spørsmålet om noaidenes praksis belyses gjennom en dialektgeografisk analyse av termer brukt om fugler som fungerte som noaidens hjelpeånder (kapittel 9), og gjennom ulike historiske beretninger om noaiders virksomhet med særskilt fokus på Peder Claussøn Friis’ beretning fra en hendelse i Bergen i året 1632 (kapittel 10).

Rydving’s bok er et velkomment bidrag til forskningslitteraturen på samisk religion. Den henvender seg primært til forskere som arbeider med temaet samisk religion, og holder et høyt faglig nivå. Boken er neppe egnet som en innføringsbok i emnet slik som for eksempel Hans Mebius’ *Bissie* (2003), men det gir den seg heller ikke ut for å være. Den er tematisk fokusert på forskningsmetodologi og kildeproblematikk, selv om perspektivet også løftes ut over forskningens ”prolegomena” til å omfatte mer prinsipielle blikk på samisk religion. Boken eksemplifiserer og tydeliggjør viktige metodiske spørsmål i forskningsarbeidet på eldre tiders samiske religion. Særlig er han opptatt av regionale variasjoner i kildematerialet. Rydving søker å dekonstruere noen av tidligere tiders statiske og generaliserende oppfatninger om samisk religion, og søker i stedet ny forståelse ved å være mer oppmerksom på kildenes polyfoni som vitner om at det samiske er like variert og mangetydig som nasjonalfolkenes religiøse tradisjoner er det.

Rydving har bevisst avgrenset boken tidsmessig: det er 1600- og 1700-tallskilder han først og fremst er opptatt av. Han er selvsagt klar over at studiet av samisk religion også må ta for seg 1800-tallskilder, og lover i boken å komme tilbake til spørsmålet i senere arbeider. Et interessant spørsmål vil da bli hvordan samenes religion da vil bli karakterisert. Er 1800-tallets religion i det samiske samfunnet fortsatt en form for ”noaidevuohhta” (noaidereigion) – eller er noaidebetegnelsen noe som bør avgrenses til for eksempel tiden før misjonsepoken for alvor begynner?

Spørsmålet om brudd eller kontinuitet i forbindelse med samisk religion er et vanskelig og omdiskutert spørsmål – og for en del mennesker et følsomt spørsmål fordi det samtidig treffer noe ved hvordan samisk identitet kan konstrueres i forhold til dagens samfunn. For kort tid tilbake publiserte Aage Solbakk boken *Hva vi tror på: Noaidevuohhta – En innføring i samenes religion* (Karasjok 2008, CalliidLágádus) der han knytter nære bånd mellom fortidens noaidetradisjon og nåtidens religion i Sápmi. I sin anmeldelse av Rydvings bok fra 1995 (*Några källkritiska problem*, jf. *Chaos* 28, 1997: 178), pekte Anker Steffensen på at synspunktet om at samisk religion døde ut etter 1700-tallets intensive misjonsperiode, avgjort kan diskuteres. Solbakk anlegger et kontinuitetsperspektiv på samisk religion, noe Steffensen åpner for, mens andre er mer skeptiske. Dette kan ha noe å gjøre med ulike interesser hos forskeren og aktøren – deres interesser og perspektiver er ikke alltid sammenfallende. Men med det friske blikk Rydving fremviser i bokens tredje del (det synlige og usynlige landskapet) sammen med hans grundige og kompetente kildeanalyser, har boken svært mye av verdi å tilby. Den bør i hvert fall være obligatorisk lesning for enhver som arbeider med temaer som berører samiske forhold.